

Domagoj Sajter*

UDK 347.739:343.537(497.5)
JEL Classification G33, D73, K22, K42
Prethodno priopćenje

STEČAJ: OKVIR ZA MALVERZACIJE ILI ZA NAMIRENJE VJEROVNICA I REHABILITACIJU POVJERENJA?¹

Cilj je ovoga rada ukazati na praktične probleme u stečajnim postupcima prikazom rezultata terenskog istraživanja zaključenih stečajeva, kako bi stečajni postupak kvalitetnije ispunjavao svoje ciljeve. Istraživanje je izvedeno na uzorku od 30 stečajeva većih dioničkih društava s područja Slavonije i Baranje, a provedeno je u Trgovačkom sudu u Osijeku, Državnom arhivu u Osijeku, Državnom arhivu u Vukovaru (Arhivski sabirni centar u Vinkovcima) i regionalnom uredu Financijske agencije. U radu su prikazane i srednje vrijednosti trajanja stečajnog postupka, razine namirenja vjerovnika i visine novčanih nagrada stečajnih upravitelja. Rezultati istraživanja pokazuju da je praktična provedba stečajeva često u koliziji sa zakonski definiranim ciljevima stečajnog postupka. Stečajni upravitelji često su neuredni pri vođenju poslovne dokumentacije i imaju mogućnost u troškove postupka ugraditi rashode čija namjena nije jasna, a u postupcima nije neuobičajeno promatrati izigravanje volje vjerovnika. Stoga je potrebno unaprijediti transparentnost stečajnog postupka kako bi se vjerovnici namirivali u većoj mjeri, odnosno kako bi dužnik imao bolje izgleda za opstanak.

Ključne riječi: stečaj, stečajni upravitelj, vjerovnici, povjerenje, pronevjera

* D. Sajter, doc. dr. sc., Ekonomski fakultet Osijek. (E-mail: sajter@efos.hr).

Rad je primljen u uredništvo 17. 4. 2014., a prihvaćen je za objavu 25. 7. 2014.

¹ Ovaj je rad produkt istraživanja u sklopu znanstveno-istraživačkog projekta pod naslovom „Obrada arhiva stečajnih predmeta“ koje je financiralo Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku.

Autor zahvaljuje recenzentima na korisnim sugestijama i komentarima.

1. Uvod

Institut stečaja iznimno je važan za uredno funkcioniranje gospodarstva, i to iz više razloga. Kroz stečaj konkurencija istiskuje neefikasna poduzeća s tržišta. Na taj se način povećava prosječna razina efikasnosti preostalih poduzeća, a pravne i fizičke osobe imaju koristi jer preostala poduzeća proizvode dobra i usluge po nižim troškovima i mogu ih prodavati po nižim cijenama (White, 2005:1). Stečaj kroz proces „kreativne destrukcije“ (Schumpeter, 1942:81-86) obavlja ulogu ekonomske realokacije resursa, od neprofitabilnih ka profitabilnima. Naime, neuspjeh je inherentni element procesa ekonomskog rasta (Buttwill i Wihlborg, 2005:2)². Također, stečaj je i oblik upravljanja sukobima interesa; međusobnim interesima vjerovnika, interesima dužnika i vjerovnika te državnim (društvenim) i privatnim interesima (Rajak, 2008:6).

Nadalje, stečajevi se mogu promatrati kao način konzervacije općedruštvenog blaga (Korobkin, 1991:729). Razmatrati trgovačko društvo kao tek puku računovodstvenu bilančnu sumu ukupne imovine nedostatno je i inferiorno u odnosu na promatranje tog istog društva kao specifičnog socio-ekonomskog organizma, odnosno osobe. Trgovačko društvo predstavlja sinergijsku akumulaciju kapitala, znanja, vještina, iskustava i kompleksnih interpersonalnih odnosa, koja je nastajala kroz duže razdoblje, nerijetko i desetljećima. Utoliko je ono produkt angažmana ne samo vlasnika i zaposlenika nego i šire zajednice te predstavlja entitet poslovnog ekosustava (De Geus, 1999). Prepoznavanjem činjenice da trgovačko društvo najčešće više vrijedi kao cjelina i da je često razboritije da dužnik opstane nego da se u stečaju njegova imovina raskomada i rasproda po diskontnim cijenama³, stečajni postupak nadilazi funkciju obeštećenja vjerovnika. Stoga je u formi restrukturiranja stečajni postupak ujedno i način očuvanja akumuliranih društveno-ekonomskih vrijednosti sadržanih u organizmu dužnika, osobito onih vrijednosti koje računovodstveni podsustav ne uspijeva adekvatno iskazati u financijskim izvješćima. Također, i uprava dužnika može dobiti satisfakciju, premda u stečaju najčešće biva raspuštena, jer mogu uvidjeti da su društvene institucije prepoznale vrijednost njihova poslovnog pothvata te ne dopuštaju razbijanje i atomizaciju resursa poduzeća.

² Štoviše, u vjerojatno najrazvijenijoj i najpropulzivnijoj regiji svijeta, Silicijskoj dolini, neuspjeh ne samo da je iznimno važan element procesa razvoja i rasta, već je gotovo poželjna pojava. Podrazumijeva se da se kroz neuspjeh filtriraju samo održivi, najbolji projekti te da mnogi “gubitnici” kroz neuspjeh nauče mnogo i o sebi i o poslovnom okruženju što ih osnažuje pri pokretanju novoga posla (Roose, 2014).

³ Ovo prepoznaje i Europska komisija koja predlaže novi pristup stečaju s ciljem spašavanja poduzeća i pružanja drugih prilika poštenim poduzetnicima (inicijativa Europske komisije IP/14/254, 12.3.2014.).

U kontekstu ovog rada valja istaknuti kako je stečaj ultimativni način razrješavanja poslovnih poteškoća, putem kojega društvo kroz državne institucije (i u njima ovlaštene osobe) intervenira na tržištu i angažira se u konkretnim dužniko-vjerovničkim odnosima. Stečajem se nastoje ispraviti tržišne neravnoteže koje, ukoliko eskaliraju, prijete urušavanjem ekonomskog sustava. Naime, „*povjerenje je u samom temelju svake interakcije*“ (Menkes, 2007:2) i kao takvo, povjerenje je osnova poslovnih odnosa, a posljedično i ekonomije u cjelini. Bez povjerenja nema ugovaranja posla, nema investicija ni novih radnih mjesta. Stečaj je metoda sanacije povjerenja u ekonomskom sustavu jer se u stečajnome postupku nastoji nadoknaditi ono što je u redovnom poslovnom odnosu izgubljeno, a to je prije svega povjerenje. Vjerovnicima se nastoji vratiti vjera u funkcioniranje ekonomskog sustava jer ukoliko stečaj ne bi postojao, ne bi postojala posljednja brana, zadnje utočište u slučaju nekorektnog ponašanja druge ugovorne strane. Opća razina rizika značajno bi porasla, što bi rezultiralo manjom spremnošću na pokretanje novog ili širenje postojećeg posla, manjom odvažnošću za investiranje, za pozajmljivanjem novca, za otvaranjem radnih mjesta. Uostalom i etimologija riječi „vjerovnici“ ukazuje na temeljne principe koji su ugrađeni u poslovne procese i koje ekonomsko-pravni instituti trebaju štiti. Dakle, stečajni postupci imaju osobit značaj pri uspostavljanju uređenog gospodarstva, pa i društva općenito.

1.1. Ciljevi stečaja

Primarni opći cilj stečaja jest pružanje izvjesnosti na tržištu kako bi se promovirala ekonomska stabilnost i rast (UNCITRAL, 2005:10). Smanjenjem poslovnih neizvjesnosti reducira se opća razina rizika i osiguravaju se temeljni preduvjeti za ekonomski prosperitet⁴. Hrvatski Stečajni zakon za cilj stečaja propisuje skupno namirenje vjerovnika prodajom imovine dužnika i podjelom prikupljenih sredstava vjerovnicima ili alternativno – prijenos imovine dužnika na novoosnovanu pravnu osobu⁵, sukladno čl. 2. Stečajnog zakona (nadalje: SZ)⁶.

⁴ Konkretnije, uobičajeno „hamletovsko“ pitanje poduzetnika u Republici Hrvatskoj glasi: „Hoću li se moći naplatiti ili ne?“, a o institucionalnom, strukturnom rješenju ove dileme umnogome ovisi i mogućnost oporavka i rasta gospodarstva u cjelini.

⁵ Od izmjena Stečajnog zakona objavljenih u Narodnim novinama br. 133/2012 u Republici Hrvatskoj bitno je sužena mogućnost opstanka dužnika u stečaju te je otvaranje stečaja zapravo znak kraja i pravne smrti dužnika. Jedini praktično mogući način nastavka poslovanja dužnika jest kroz postizanje predstečajne nagodbe.

⁶ U ovom radu akronim SZ označava Stečajni zakon, Narodne novine br. 44/1996, 161/1998, 29/1999, 129/2000, 123/2003, 197/2003, 187/2004, 82/2006, 116/2010, 25/2012, 133/2012, 45/2013.

Pri realizaciji ciljeva stečaja u Republici Hrvatskoj najvažniju operativnu ulogu ima stečajni upravitelj (Hrastinski Jurčec, 2007). Stečajni upravitelj je „povjerenik“ kojega postavlja sud, koji istodobno zastupa interese vjerovnika i upravlja materijalnom i nematerijalnom imovinom dužnika. Prilikom obavljanja svojih dužnosti stečajni bi upravitelj trebao uredno i detaljno izvješćivati vjerovnike o tijeku stečajnog postupka, a osobito o prihodima i rashodima tijekom trajanja postupka, jer je on njihov agent. Stečajni bi postupak generalno trebao biti maksimalno transparentan kako bi vjerovnici imali uvid u ostvarenje ciljeva stečaja. Transparentnost razotkriva i smanjuje korupciju te osigurava bolji protok informacija. Unaprjeđenje protoka informacija u društvenom sustavu ima značajan, pozitivan učinak na funkcioniranje toga sustava (LoPucki, 2008), a stečajni postupci pritom nisu iznimke.

1.2. Cilj, hipoteze i struktura rada

Imajući u vidu prethodno navedeni značaj, ciljeve i specifičnosti stečaja, cilj je ovoga rada ukazati na praktične probleme u stečajnim postupcima prikazom rezultata terenskog istraživanja dokumentacije uzorka zaključenih stečajnih postupaka u istočnoj Hrvatskoj. Ekspozicijom nekih ukorijenjenih manjkavosti stečajnoga sustava mogao bi se stvoriti dostatan impuls za uklanjanje istih te bi stečajni postupak kvalitetnije ispunjavao svoje ciljeve. Također, cilj je i pribavljanje nedostupnih kvantitativnih indikatora prosječnog trajanja stečajnog postupka, razine namirenja tražbina vjerovnika i visine novčanih nagrada stečajnim upraviteljima. Kao takvo, istraživanje je provedeno pri Trgovačkom sudu u Osijeku, Državnom arhivu u Osijeku, Državnom arhivu u Vukovaru (Arhivski sabirni centar u Vinkovcima) i regionalnom uredu Financijske agencije⁷.

Glavna je hipoteza da se većom transparentnosti stečajnih postupaka može povećati postotak namirenja tražbina vjerovnika u stečajnom postupku. Druga, pomoćna hipoteza je da nije moguće rekonstruirati konkretne aktivnosti stečajnih upravitelja koji u stečajnim postupcima mogu poduzimati aktivnosti na štetu kolektivnog namirenja tražbina vjerovnika, bez ikakvih pravnih posljedica.

Članak je organiziran u pet poglavlja. U uvodu je dan osvrt na značaj stečajnog postupka u širem smislu, ciljevi stečajnog postupka te cilj i hipoteze rada. U

⁷ Autor se zahvaljuje na kooperativnosti i susretljivosti predsjedniku Trgovačkog suda u Osijeku mr. sc. Tihomiru Kovačeviću, ravnatelju Državnog arhiva u Osijeku dr. sc. Siniši Bjedovu, voditelju Odjela za sređivanje i obradu arhivskog gradiva gospodarstva i bankarstva u Državnom arhivu u Osijeku dr. sc. Draženu Kušenu, ravnatelju Državnog arhiva u Vukovaru Stjepanu Prutkom i arhivistu Arhivskog sabirnog centra u Vinkovcima prof. Petru Elezu.

drugom se poglavlju prezentiraju se prethodni radovi i opisuje se kontekst istraživanja u smislu prikaza značajki društvenog, pravnog i ekonomskog ambijenta u kojemu je istraživanje provedeno. U trećem poglavlju iznosi se metodologija rada, dok se u četvrtom prikazuju i komentiraju rezultati istraživanja. Konačno, u zaključku se očituje o hipotezama, navode se smjernice za buduća istraživanja, donose prijedlozi unaprjeđenja stečajnog sustava, kao i implikacije dobivenih rezultata.

2. Kontekst istraživanja: regulativa i praksa provođenja stečajnih postupaka u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj ne postoji model sustavne ni bilo kakve druge značajnije obrade zaključenih stečajnih predmeta. Stečajevi se svode na ukupnu statistiku, bez uvida u njezinu strukturu i sadržaj. Ne zna se pouzdano koliki broj dužnika prestane, a koliki nastavi poslovati, prosječno (uobičajeno) vrijeme trajanja stečajnih postupaka, postotci namirenja tražbina vjerovnika, veličina imovine dužnika, visina novčanih nagrada stečajnim upraviteljima. Vrijedna iskustva osoba involviranih u ove postupke ostaju zaboravljena, nesačuvana za buduće generacije, osim u obliku usmene predaje koja biva ugrađena u univerzalni korpus znanja. Otamo emaniraju tek u formi „općih mjesta“ (*locus communis*) gdje se govori o stečajnim postupcima u kojima se uobičajeno čine poslovi čija je legalnost često upitna. Radovi koji se na znanstveni ili stručni način bave istraživanjem zaključnih stečajeva u Republici Hrvatskoj ne postoje.

U međunarodnoj komparaciji relativno su česta istraživanja malverzacija i prijevara uprave i vlasnika dužnika, tijekom ili prije stečaja (npr. Lewi, 1993; Bower i Gilson, 2000; Gaumer, 2000; Pontell, 2005; Veldkamp i De Vries, 2008; itd.). No, teže je pronaći radove koji bi se bavili forenzikom stečajnih postupaka, odnosno analizom rada stečajnih upravitelja i neravnotežom legislative i prakse. Cousins, Mitchell et al. (2000) ukazuju na problematiku vođenja stečajnih postupaka u Velikoj Britaniji, i pritom tvrde: „*Ne postoji nezavisna provjera naknada stečajnih upravitelja, osim ako netko ne zatraži skupu sudsku reviziju. Ne postoji rutinska nezavisna revizija računa ili troškova stečajnih upravitelja. (...) Nije rijetkost da stečajni upravitelji odbijaju dobre ponude i potom prodaju imovinu [dužnika] tvrtkama koje su sami osnovali po sniženim cijenama. Uz odsustvo bilo kakvih informacija o uspješnosti, efikasnosti i efektivnosti, niti jedan interesent ne može donijeti kvalitetnu procjenu poželjnosti imenovanja ijedne osobe za stečajnoga upravitelja.*“⁸ Opisujući stanje prije stečajnih reformi u Francuskoj Omar

⁸ Cousins, Mitchell et al., 2000:56-57

(2006) ističe kako je „(...) *stečajna praksa bila, čak i prema francuskim poslovnim standardima, neuobičajeno prisan svijet u kojemu su pravници, upravitelji i suci često formirali bliske radne odnose, osobito u manjim jurisdikcijama, a ovaj svijet nije bio imun na političke pritiske* (...)“⁹. Također, upućuje i na to kako je uslijed parlamentarnih i državnih istraga tijekom 1998. u Francuskoj otkriveno mnoštvo sustavnih zlouporaba u stečaju, što je dovelo do značajnog nezadovoljstva javnosti u pogledu funkcioniranja trgovačkog pravosuđa. Nakon toga je stečajni postupak učinjen transparentnijim te su uvedene dodatne mjere osiguranja očuvanja interesa vjerovnika¹⁰. Italija je također primjer stečajnog sustava u kojemu malverzacije nisu bile neuobičajene¹¹, te postoje presude Vrhovnog suda Italije u kojima su osuđeni stečajni upravitelji zbog pronevjere novca kojima su raspolagali, a i presude stečajnim sucima¹². Primjeri nekorektnog ponašanja stečajnih upravitelja mogu se uočiti i drugdje, primjerice u Nizozemskoj (Vriesendorp, 2008), itd.

Što se Republike Hrvatske tiče, postoje brojni izazovi pri provedbi stečajeva. Na nedostatke hrvatskog stečajnog sustava ukazivali su, primjerice, Šimundić (2006), Sajter (2008) i Vuković i Bodul (2012). SZ predstavlja temeljni pravni okvir za provedbu stečaja i premda postoje i drugi pravni akti koji reguliraju područje stečaja¹³ SZ determinira strukturu stečajnog sustava. Odredbe SZ, poprilično složene i ne-pravnicima teško razumljive, nisu dovoljno odrješite i konkretne kako bi vjerovnici putem njih imali efikasan alat nadzora nad radom stečajnog upravitelja. Ovdje će se spomenuti samo nekoliko¹⁴ odredbi SZ čije nejasnoće dovode do praktičnih poteškoća u realizaciji ciljeva stečaja.

Prvo, vjerovnici nemaju uvid u „plaću“ stečajnog upravitelja (čl. 29. SZ). Novčana nagrada stečajnom upravitelju je tajna, i ova netransparentnost ugrađena je u zakon, premda se ona isplaćuje iz imovine dužnika, a ekonomski vlasnici dužnika su vjerovnici i oni zapravo financiraju rad upravitelja. Uz to, način određivanja visine novčanih primanja upravitelja je diskutabilan te je potrebno „(...) *značajno izmijeniti sadašnje stanje jer je neodrživo*“ (Vuković, 2010:203).

Drugo, nije propisana razina detaljnosti kada upravitelj za svoj rad podnosi račune: „*Naš Stečajni zakon ne određuje sadržaj završnog računa, pa su se u praksi događala različita rješenja od iscrpnijeg izvješća stečajnog upravitelja*

⁹ Omar, 2006:114

¹⁰ Omar, 2006: 144

¹¹ Osobito imajući u vidu da je talijanski Stečajni zakon reformiran tek 2005. godine, a prije toga je ostao praktično neizmijenjen 63 godine – još od zakona iz 1942., koji se pak temeljio na onome iz 1882. godine (Constantini, 2009:9).

¹² Npr. presuda Vrhovnog suda Italije br. 3327.; također Selvatici (2004). Opširnije o tijelima stečajnog postupka u Italiji i zlouporabama njihova položaja kod Confortini (2011).

¹³ Npr. Zakon o osiguranju potraživanja radnika u slučaju stečaja poslodavca (Narodne novine 86/2008, 80/2013).

¹⁴ Akcentirajući one koje su važne u kontekstu ovoga rada.

do šturog prikaza računa prihoda i rashoda, ali svakako se rijetko događalo da bi sudac pri ispitivanju završnog računa stečajnog upravitelja jasno znao što čini sadržaj završnog računa stečajnog upravitelja“ (Marković, 2008). To znači da ne samo da vjerovnici ne znaju što je upravitelj konkretno radio u postupku, već to rijetko zna i sam sudac. Upravitelji najčešće podnose račune na sumarnoj razini, bez uvida u točnu specifikaciju troškova. Primjerice, u jednom predmetu koji je obrađen u ovom istraživanju upravitelj je kao trošak postupka (koji se stoga namiruje prije ostalih vjerovnika, npr. prije radnika dužnika) obračunao izdatak od 160.000 kn „za stručnu literaturu i edukaciju“, no ne može se utvrditi gdje je konkretno otišao taj novac.

Treće, ne postoji adekvatno propisano rješenje o postupanju s dokumentacijom koja je nastala tijekom stečajnog postupka (Galić, 2008; Horvat 2008), stoga je naknadno teško utvrditi je li bilo postupanja stečajnog upravitelja koja su bila u suprotnosti s ciljevima stečaja. Uslijed toga, iznimno je zahtjevno analizirati stečajne postupke nakon njihova zaključenja¹⁵. Također valja napomenuti kako se u stečajnom postupku ne može podnijeti prijedlog za ponavljanje postupka, a revizija se može tražiti samo u specifičnim okolnostima¹⁶.

Kao preduvjet za provedbu istraživanja, zajamčeno je da će se zaštititi imena pravnih i fizičkih osoba koja su predmetom istraživanja te su stoga sva imena stečajnih dužnika i stečajnih upravitelja u ovom radu anonimizirana. Neposrednije stipulirano: cilj ovoga rada nije upirati prstom u pojedinačne malverzacije, već ukazati na manjkavosti stečajnog sustava radi njegova unaprjeđenja, kako bi građani i tvrtke mogli uživati dobrobiti uređenijeg ekonomsko-pravnog sustava.

Osim institucionalnih zapreka pristupu stečajnoj dokumentaciji, dokumentacija o stečajnim postupcima je u principu nedostupna. Kao preduvjet valja razumjeti okolnosti nastanka i prikupljanja dokumenata u stečajnom postupku. Naime, nakon imenovanja stečajnog upravitelja, potonji fizički ulazi u radni prostor dužnika. Nitko osim samog stečajnog upravitelja ne zna sa sigurnošću kakvu je poslovnu dokumentaciju on zatekao. Često se stečajni upravitelji žale da su našli neuredne poslovne knjige ili da poslovne dokumentacije nije bilo. Katkad prethodna uprava

¹⁵ Autor ovog istraživanja je kroz niz godina pokušavao obraditi uzorak dokumentacije zaključenih stečajnih postupaka u Trgovačkom sudu u Osijeku i Državnom arhivu u Osijeku. Godinama nije mogao doći do dokumentacije uz usmena objašnjenja da se radi o „osjetljivoj dokumentaciji koja može biti predmetom kriminalističkih obrada“ i/ili da „građa nije sređena“. Kontraargument autora eksplicirao je da znanstveno-istraživačku zajednicu principijelno ne interesiraju individualna imena i konkretni slučajevi, niti procesuiranje eventualnih malverzacija, nego stečajeve promatra isključivo na pojavnj razini, odnosno fenomenološki. Tek je promjenom čelnih osoba u navedenim institucijama stvoreno pozitivno ozračje za ovakav tip istraživanja.

¹⁶ „Revizija se može izjaviti samo ako odluka drugostupanjskog suda ovisi o rješenju nekog materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja važnog za osiguravanje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana, u skladu s pravilima parničnog postupka“ - čl. 11. st. 10. SZ.

namjerno zametne trag sumnjivim aktivnostima¹⁷. Ne može se utvrditi zatečeno stanje kod dužnika osim da se stečajnom upravitelju vjeruje na riječ, pri čemu ne postoji efikasan način nadzora ili provjere istinitosti upraviteljevih tvrdnji. U ovom istraživanju niti u jednom slučaju nije pronađen bilo kakav zapisnik, evidencija ili inventurna lista zatečene dokumentacije koju bi upravitelj napravio nakon otvaranja stečaja i ulaska u prostor dužnika. SZ tek općenito propisuje kako je stečajni upravitelj dužan postupati savjesno i uredno te dovesti u red očevidnik knjigovodstvenih podataka do dana otvaranja stečajnoga postupka (čl. 25. st. 1 toč. 1. SZ).

Nakon otvaranja stečajnog postupka stečajni upravitelj preuzima vođenje poslovanja dužnika, odnosno nadzire vođenje njegovih poslovnih knjiga. Često za računovodstvene poslove upravitelj angažira eksterni knjigovodstveni servis. Podrazumijeva se da angažira onog pružatelja usluga u kojega ima povjerenje, jer ga smije uposliti direktnom pogodbom. Stečajni sudac najčešće uopće ne dolazi u radni prostor dužnika, u koji ne smiju ući ni vjerovnici. Dakle, provedba cijelog stečajnog postupka praktično je u rukama stečajnog upravitelja.

Kad se nad dužnikom zaključi stečaj, pitanje arhiviranja dokumentacije dužnika – kako dokumentacije koju je upravitelj preuzeo pri dolasku, tako i dokumentacije nastale tijekom trajanja stečajnog postupka – nije učinkovito riješeno. Ključni dokumenti koji su pravno-procesno bitni nalaze se u spisu koji se pohranjuje u arhivama trgovačkih sudova. To su npr. odluke, upute i zaključci suda i dokumenti vezani uz sudske sporove. No, sva redovna poslovna dokumentacija ne nalazi se u spisima pohranjenima u arhivi nadležnog trgovačkog suda, već ostaje kod stečajnoga upravitelja. Kako ne postoji adekvatno pravno rješenje o pitanju pohrane redovne poslovne dokumentacije dužnika kojom raspolaže stečajni upravitelj, postoji ad-hoc dogovor između Trgovačkog suda u Osijeku i Državnog arhiva u Osijeku (nadalje: Arhiv) da se ova dokumentacija pohranjuje u Arhivu. Arhiv za usluge preuzimanja i čuvanja dokumentacije naplaćuje određen iznos koji se isplaćuje iz imovine dužnika (dakle, na teret vjerovnika), prema autonomnom obračunu troškova¹⁸. No, valja uvidjeti da Arhiv preuzima onu dokumentaciju koju mu dostavi stečajni upravitelj i da Arhiv nema apsolutno nikakve ovlasti nad stečajnim upraviteljem. Drugim riječima, ako stečajni upravitelj eventualno ne želi arhivirati određenu dokumentaciju, neće je ni predati na čuvanje. Nadalje, postoje i privatni arhivi, odnosno postoje trgovačka društva koja uz naknadu preuzimaju i čuvaju dokumentaciju dužnika¹⁹. Dakle, stečajni upravitelj nije obvezan po zaklju-

¹⁷ U jednom postupku nad velikim dužnikom iz Županje stečajni je upravitelj priložio foto-elaborat interijera poslovnih prostora koji izgledaju apokaliptično, kao nakon elementarne nepogode.

¹⁸ U uzorku obrađenom ovim istraživanjem Arhivu je iz stečajnih masa za ove usluge isplaćivano od 10.000 do 28.000 kn po stečajnom postupku.

¹⁹ Npr. dokumentacija jednog velikog i lokalno vrlo značajnog dioničkog društva iz središnje Slavonije čuva se u privatnom arhivu.

čenu stečaja ostaviti poslovnu dokumentaciju Arhivu, već ima diskrecijsko pravo odlučiti hoće li je predati u cijelosti ili djelomično Arhivu, ili u privatnu pohranu.

Dokumenti koji su od osobitog interesa za vjerovnike primarno su izvodi s tekućeg i žiro računa dužnika, odnosno dokumentacija pomoću koje se može pratiti tijek novca – uplate i isplate s računa, odnosno dolazne i odlazne lokacije s kojih i na koje se uplaćuje i isplaćuje novac. Realne uplate i isplate najbolje pokazuju konkretan rad stečajnog upravitelja, odnosno ispunjenje ciljeva stečaja. U ovom istraživanju samo u jednom slučaju, i to za ograničeno vremensko razdoblje (dakle, ne tijekom cijelog stečajnog postupka), bilo je moguće pronaći takvu dokumentaciju.

Sve u svemu, ono što od dokumenata postoji i čemu se može prići, nalazi se ili u trgovačkim sudovima ili u državnim arhivima. No, dokumenti u trgovačkim sudovima, premda se čuvaju trajno, većinom su procesnog sadržaja i ondje se rijetko može dobiti uvid u konkretne postupke stečajnih upravitelja, već najčešće samo u njihova sumarna izvješća. S druge strane, dokumenti u arhivima izlučuju se (škartiraju) nakon određenog razdoblja, prema arhivističkim propisima²⁰. Tako se dolazi do paradoksalne situacije: stečajeve koji su nedavno zaključeni i koji su još „vrući“ (rokovi zastare još nisu nastupili i još se vode sporovi) eksterni interesi ne smiju obrađivati, a u starijim stečajevima dobar dio dokumentacije već je škartiran.

3. Metodologija

Kao metoda, studija slučaja formirana na temelju praktičnih znanja i vještina iskusnijih poduzetnika može biti „(..) *izvor dragocjenih spoznaja na početku razvoja znanstvenih disciplina, ali i kod znanosti u kojima je eksperimentalno izučavanje njihova predmeta preskupo, opasno ili zbog drugih razloga neizvedivo*“ (Biličić, 2009: 217). Učenje iz tuđih neuspjeha potencijalna je osnova uspjeha budućih poduzetnika. Zaključeni stečajevi trebali bi biti riznice visoko kvalitetnih informacija.

²⁰ SZ ne propisuje rokove čuvanja dokumentacije, no postoji Zakon o arhivskom gradivu i arhivima (Narodne novine br. 105/1997, 64/2000, 65/2009, 125/2011), na temelju kojega je donesen Pravilnik o vrednovanju te postupku odabiranja i izlučivanja arhivskog gradiva (Narodne novine br. 90/2002). Temeljem navedenoga Pravilnika Hrvatsko arhivsko vijeće, na 11. sjednici održanoj 28. svibnja 2012. donijelo je Opći popis arhivskog i registraturnog gradiva s rokovima čuvanja. Ovaj poprilično opsežan dokument (200 stranica) popis je vrsta gradiva s rokovima čuvanja koji se odnosi na gradivo nastalo ili zaprimljeno obavljanjem administrativnih ili općih funkcija, i kao takav donosi opća pravila čuvanja dokumentacije koja se odnose i na stečajne upravitelje.

Odabran je uzorak trgovačkih društava u stečaju s područja nadležnosti Trgovačkog suda u Osijeku (područje Osječko-baranjske, Vukovarsko-srijemske, Brodsko-posavske i Požeško-slavonske županije, odnosno veći dio istočne Hrvatske) i to na sljedeći način. Odabrani su samo predmeti u kojima je stečajni postupak zaključen, odnosno kod kojih je dužnik izbrisan iz registra Trgovačkog suda²¹. Odabrana su samo dionička društva jer se time nastojalo izbjeći iscrpljivanje resursa istraživanja na obradu manjih društava ograničene odgovornosti, koja imaju manji broj zaposlenih i manju vrijednost imovine, i samim time su od manjeg značaja za gospodarstvo u cjelini. Također, kod manjih (pa i srednje velikih) trgovačkih društava nad kojima se otvara stečaj najčešće se ni ne provodi uobičajeni stečajni postupak jer je imovina dužnika potpuno iscrpljena, pa se zbog nedostatnosti imovine skraćanim postupkom stečaj istodobno otvara i zaključuje. U uzorak su odabrani samo stečajevi zaključeni nakon 2000. godine, s ciljem isključenja starijih predmeta. Na ovaj način kreiran je ukupan broj dostupnih zaključenih stečajeva koji se sastoji od 88 stečajnih predmeta, odakle je zbog ograničenih vremenskih i ljudskih resursa²² nasumično odabran uzorak od 30 stečajnih predmeta. Prvi zaključen stečaj u uzorku datira iz listopada 2000. godine, a posljednji je zaključen u lipnju 2009. godine.

Metodom terenskog istraživanja u razdoblju od listopada 2013. do prosinca 2014. u prostorima pisarnice Trgovačkog suda u Osijeku pregledavana je i obrađivana dokumentacija navedenog uzorka. Nakon toga, od prosinca 2013. do ožujka 2014. za navedeni uzorak dioničkih društava pretraživala se i obrađivala dostupna poslovna dokumentacija u čitaonicama Državnog arhiva u Osijeku i Arhivskog sabirnog centra u Vinkovcima koji je dio Državnog arhiva u Vukovaru.

Za jedanaest od trideset dioničkih društava u uzorku nije bilo moguće utvrditi knjigovodstvenu vrijednost imovine, odnosno gubitak ili dobit dužnika u vrijeme otvaranja stečaja (ili u razdoblju prije otvaranja stečaja). Stoga su ovi podaci zatraženi iz Registra godišnjih financijskih izvješća koji se vodi pri Financijskoj agenciji²³. Za sedam od navedenih jedanaest stečajnih postupaka pribavljena su temeljna financijska izvješća u godini otvaranja stečaja. No, za preostala četiri dionička društva ni u Financijskoj agenciji nisu postojali nikakvi podaci, premda su tri od navedena četiri dionička društva bila iznimno velika i gospodarski zna-

²¹ Nisu odabrani nezaključeni postupci jer, osim što se zbog postupka koji je u tijeku ne može govoriti o njegovom ukupnom trajanju, to ne bi bilo svrsishodno u kontekstu ovog rada jer se kod otvorenih stečajeva ne može govoriti ni o razini namirenja vjerovnika niti o ukupnim isplatama stečajnim upraviteljima.

²² Primjerice, na Trgovačkom sudu u Osijeku nije neuobičajeno imati jedan stečajni predmet koji se sastoji od 12 i više registratora te je izrazito vremenski zahtjevno obrađivati ovakve slučajeve. Drugo, na projektu je radila samo jedna osoba.

²³ Ova su izvješća javno dostupna, ali uz plaćanje naknade Financijskoj agenciji.

čajna trgovačka društva (čak i na području bivše Jugoslavije), nastala prije više desetljeća, zapošljavala velik postotak lokalnog stanovništva i bila među ključnim ekonomskim subjektima u svojoj djelatnosti.

Obrada je bila usredotočena na utvrđivanje prosječnih vrijednosti: vremenskog trajanja stečajnih postupaka, postotka namirenja tražbina vjerovnika, veličine imovine dužnika, visine novčanih nagrada stečajnim upraviteljima te na specifične radnje stečajnih upravitelja čija pojava divergira od ciljeva stečajnog postupka. Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, sva imena stečajnih dužnika i stečajnih upravitelja su anonimizirana.

4. Rezultati istraživanja

Analizom uzorka od trideset zaključenih stečajeva ustanovljeno je da postoji veliki problem u neurednoj pohrani dokumentacije nakon zaključenih stečajnih postupaka. Problematika neurednog pohranjivanja dokumenata ogleda se u sljedećem:

- za četrnaest od trideset dioničkih društava u promatranom uzorku nije bilo moguće utvrditi broj radnika zaposlenih kod društva dužnika u trenutku otvaranja stečaja,
- za četiri od trideset dioničkih društava u uzorku nije bilo moguće utvrditi knjigovodstvenu vrijednost imovine,
- za trinaest od trideset dioničkih društava u uzorku nije bilo moguće utvrditi kolika je bila stečajna masa,
- za petnaest od trideset dioničkih društava u uzorku nije bilo moguće utvrditi koliki su bili troškovi stečajnog postupka,
- za deset od trideset dioničkih društava u uzorku nije bilo moguće utvrditi koliki je bio postotak namirenja tražbina vjerovnika.

Ovdje treba ponoviti kako se radi o relativno velikim stečajnim dužnicima. Stoga je osnovano pretpostaviti da ukoliko postoje ovakvi nedostaci temeljne stečajne dokumentacije kod većih dužnika, kod manjih je dužnika najvjerojatnije riječ o još oskudnijim podacima.

Rezultati istraživanja prikazani su u tablici 1.

Tablica 1.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Pojedinačni pokazatelji uzorka	Statistička osnova*	Minimum	Maksimum	Prosjek (aritmetička sredina)
Broj zaposlenih kod dužnika prije otvaranja stečaja	16	1	887	138
Knjigovodstvena vrijednost imovine u vrijeme otvaranja stečaja (u kn)	26	3.027.176	139.346.066	39.038.320
Dobit/gubitak u vrijeme otvaranja stečaja (u kn)	24	-15.110.039	11.343.835	-4.635.904
Trajanje postupka (u godinama)	29	0,71	8,32	3,68
Iznos prijavljenih potraživanja (u kn)	29	217.085	193.428.499	31.410.230
Trajanje blokade žiro računa prije otvaranja stečaja (dana)	19	60	3.574	1.107
Iznos mjesečne naknade stečajnom upravitelju, neto (u kn)	29	3.500	11.000	5.490
Stečajna masa (u kn)	17	3.157.122	116.409.734	38.426.903
Troškovi postupka (u kn)	15	237.426	14.139.184	3.341.905
Razina namirenja vjerovnika 1. reda	20	0,00%	100,00%	51,37%
Razina namirenja vjerovnika 2. reda	18	0,00%	100,00%	32,83%
Razina namirenja vjerovnika 3. reda	16	0,00%	100,00%	22,75%
Sumarni pokazatelji (ukupni iznosi svih društava u uzorku)				
Knjigovodstvena vrijednost imovine u vrijeme otvaranja stečaja (u kn)	1.014.996.315			
Stečajna masa (u kn)	653.257.348			
Iznos prijavljenih potraživanja (u kn)	910.896.670			
Broj zaposlenih kod dužnika prije otvaranja stečaja	2.212			
* Statistička osnova predstavlja broj društava iz uzorka za koje su pribavljeni podaci, odnosno za koje podaci postoje, na temelju kojih su izračunati statistički pokazatelji minimuma, maksimuma i prosjeka, kao i sumarni pokazatelji.				

Izvor: izračun autora

Ukupna knjigovodstvena vrijednost imovine dužnika u promatranom uzorku iznosi 1,01 milijardi kuna²⁴. Ukupan broj radnika koji su bili zaposleni u ovim

²⁴ Knjigovodstvena vrijednost dužnika realno nije značajan indikator. Pitanje je na koji je način imovina vrednovana u poslovnim knjigama, je li ona precijenjena ili podcijenjena te kakva je njezina struktura. Ovdje knjigovodstvena vrijednost služi kao okvirni pokazatelj veličine uzorka.

dioničkim društvima iznosio je 2.212, a s obzirom na podatke koji nedostaju broj radnika u uzorku realno nije manji od 2.500. Samo u jednom stečajnom postupku izvršeno je restrukturiranje, a ostalih 29 dužnika je likvidirano. Restrukturirano je društvo koje je zapošljavalo 110 radnika, što znači da je najmanje 2.400 radnika u uzorku izgubilo posao, s obzirom da za 14 društava nije bilo moguće utvrditi broj radnika kod dužnika.

Rezultati analize pokazuju i kako se stečajevi otvaraju izrazito kasno, u prosjeku tri godine nakon dana blokade računa, što ukazuje na izrazito nepoštivanje SZ koji propisuje otvaranje stečaja nakon šezdeset dana. U uzorku je i dioničko društvo koje je gotovo deset godina bilo insolventno prije otvaranja stečaja. Ovdje leži dio razloga zašto se opstanak dužnika i restrukturiranja u stečaju rijetko izvršavaju; stečaj se najčešće otvara kada svi poslovni potencijali u društvu budu nepovratno uništeni. Premda je navedeno da su u uzorak odabirani veći dužnici, minimalan broj zaposlenika prije otvaranja stečaja iznosio je jedan, a to je također zbog prekasnog otvaranja stečaja. Naime, uslijed višegodišnjeg poslovanja pod bremenom insolventnosti društva od više stotina zaposlenika svedu se do otvaranja stečaja na svega nekoliko radnika.

Postupci su u prosjeku trajali 3,7 godina, što je manje od očekivanog s obzirom na to da su ovo veći dužnici, i na već uvriježeno mišljenje da stečajevi traju iznimno dugo²⁵. Pritom valja uzeti u obzir da se stečajevi često nastavljaju i nakon zaključenja, nakon što se riješe sudski sporovi i nakon što naknadno bude unovčena raspoloživa imovina dužnika. U uzorku postoje primjeri u kojima se stečajni postupak vodi i pet godina nakon zaključenja.

Postoji izrazita disproporcija u pogledu razine namirenja tražbina vjerovnika pa se može reći da je doista svaki stečaj predmet za sebe sa specifičnim karakteristikama. U osam slučajeva prvi se red vjerovnika namirio u stopostotnom iznosu, u šest slučajeva drugi je red vjerovnika namiren u stopostotnom iznosu, dok se u tri slučaja i treći red vjerovnika također namirio u stopostotnom iznosu. S druge strane, u četiri slučaja vjerovnici prvog reda uopće nisu namireni (tj. iznos namirenja je 0%), u jedanaest slučajeva vjerovnici drugog reda uopće nisu namireni, dok vjerovnici trećeg reda uopće nisu namireni u trinaest slučajeva²⁶.

²⁵ Budući da je posao stečajnog upravitelja zapravo vrlo profitabilan jer se upravitelj prvi naplaćuje iz imovine dužnika, nije čudno što se brojni stečajni postupci odugovlače. U Velikoj Britaniji, primjerice, postoje stečajevi koji se iz navedenih razloga vode i preko trideset godina (prema Cousins, Mitchell et al., 2000:5).

²⁶ Valja razumjeti da se u stečaju prvo namiruju troškovi postupka, a različni vjerovnici (oni koji imaju založno pravo, a najčešće su to hipoteke na nekretninama) imaju pravo odvojenog namirenja. Stoga, ukoliko se prvi red vjerovnika namirio makar i u minimalnom postotku, to znači da su potpuno namireni i troškovi postupka i različni vjerovnici, jer tek ako što pretekne nakon podmirenja ovih potraživanja mogu se isplaćivati ostali vjerovnici.

U istraživanju su uočene pojave koje su u koliziji s općim ciljevima stečajnog postupka. Neke od njih izdvojene su u sljedećim odlomcima.

Kod stečajnog dužnika koji je imao 109,51 milijuna kuna knjigovodstvene vrijednosti imovine prije otvorenja stečaja, imovina dužnika nije utvrđena ni tri godine nakon otvaranja stečaja²⁷. Imenovan je stečajni upravitelj kojemu je određena mjesečna novčana nagrada u iznosu od 4.000 kuna neto. Potom su pripojeni dodatni stečajni predmeti, zbog vlasnički povezanih osoba koje su također otišle u stečaj, a upravitelju je mjesečna nagrada udvostručena. Konačno, predmeti su opet razdvojeni u dva postupka, a upraviteljima je određena mjesečna nagrada od ukupno 11.000 kuna, neto (5.000 + 6.000). Radnici se u studenom 2002. godine žale sudu da skupština vjerovnika nije održavana dvije godine, niti su dobivali ikakva izvješća o tijeku postupka. Stečajni upravitelj angažirao je odvjetnika koji je istodobno zastupao i vjerovnike i dužnika, a nakon smjene stečajnog upravitelja ovaj je odvjetnik podnio račun za usluge s iznosom 2,16 milijuna kuna. Stečajni upravitelj smjestio je strojeve svoje privatne tvrtke u halu dužnika i koristio je za poslovanje svoje tvrtke.

Kod stečajnog dužnika koji je imao 48,29 milijuna kuna knjigovodstvene vrijednosti imovine prije otvorenja stečaja i 234 radnika, stečajni upravitelj primao je mjesečnu nagradu za rad u iznosu od ukupno 9.000 kuna neto. Od toga je 6.000 kuna bila nagrada, a 3.000 kuna odobrenje za troškove prijevoza, premda je upravitelj koristio službeni automobil visoke klase samog dužnika, a troškove goriva naplaćivao od dužnika kao sastavni dio troškova stečajnog postupka. Kao konačnu nagradu za rad upravitelju je isplaćeno 64.614 kuna neto. Stečajnom upravitelju isplaćeno je ukupno najmanje 349.998 kuna neto, dok su ukupne plaće radnicima iznosile 564.374 kuna bruto. Tražbine prvog reda namirene su 20,96%, dok tražbine ostalih redova uopće nisu namirene (npr. plaće radnika prije otvaranja stečaja, otpremnine radnika, računi za HEP plin, HEP Elektroslavoniju, Carinsku ispostavu i druge vjerovnike). Radnici dužnika bili su izrazito nezadovoljni i održavali su prosvjede jer ih stečajni upravitelj nije htio izvijestiti o tijeku postupka, a kada su tražili sastanak s njim nije se pojavio jer je, prema izjavama radnika priloženim u spis, “imao obveza”²⁸. Za kupnju tvornice i strojeva javljao se kupac iz Izraela sa željom da nastavi proizvodnju, ali mu stečajni upravitelj nije odgovarao ni na telefonske pozive ni na telefaks poruke, pa se investitor potom službenim dopisom

²⁷ Osim neažurnosti stečajnog upravitelja u ovom konkretnom postupku, postoje i neki objektivni razlozi za nemogućnost utvrđivanja stanja imovine. Primjerice, na originalnim inventurnim listama kod određenih pokretnina koje nisu bile u posjedu dužnika stoji natpis: “*Prethodni direktor odvezao u Rogoznicu*”.

²⁸ Radničke prosvjede pratili su mediji te je u jednim dnevnim novinama objavljena izjava jednog radnika: “*Prodaju sve što je preostalo kako bi sebe podmirili i na kraju će pojesti stečajnu masu, a mi smo postali socijalni slučajevi*”.

direktno obratio Trgovačkom sudu. Nakon ignoriranja ovog kupca imovina je fragmentirana i rasprodana parcijalno u korist pet kupaca.

Kod stečajnog dužnika koji je imao 87,75 milijuna kuna knjigovodstvene vrijednosti imovine prije otvorenja stečaja, vjerovnici su namireni u iznosu od 3,06%. Stečajnom upravitelju isplaćena je završna nagrada u iznosu od 33.750 kuna bruto, uz redovnu mjesečnu nagradu od 4.500 kuna neto, tijekom 63 mjeseca trajanja postupka. Nakon zaključenja postupka pronađena je dodatna imovina, koja je unovčena te je upravitelju iz utrška isplaćeno još 29.952 kuna neto. Dakle, bez obzira što nije namireno 96,94% vjerovničkih potraživanja, upravitelju je na ime nagrada isplaćeno najmanje 330.000 kuna neto.

Kod stečajnog dužnika koji je imao 3,03 milijuna kuna knjigovodstvene vrijednosti imovine prije otvorenja stečaja, stečajni upravitelj primao je mjesečnu nagradu od 5.000 kuna neto. Pri zaključenju postupka podnio je račun u kojemu je obračunato 32.000 kuna troškova postupka, i to na ime „ostalih troškova stečajnog upravitelja“, bez ikakve specifikacije i konkretizacije ovih troškova. Istodobno, imovina dužnika pokrila je samo troškove postupka, a vjerovnicima nije isplaćeno ništa (0% namirenja).

Kod stečajnog dužnika koji je imao 31,91 milijuna kuna knjigovodstvene vrijednosti imovine prije otvorenja stečaja, imenovan je stečajni upravitelj i određena mu je mjesečna nagrada za rad u iznosu od 5.000 kuna neto. Odmah po otvaranju stečaja upravitelj je zaposlio neimenovanu osobu na mjesto „ekonomskog savjetnika“ i odredio joj plaću u iznosu 3.000 kuna neto mjesečno. Stečaj je trajao 36 mjeseci. U završnom izvješću stečajni upravitelj napisao je, među ostalim, i sljedeće: „Vjerovnici su se namirili u vrlo malom iznosu“, bez iznosa konkretnog postotka namirenja.

Kod stečajnog dužnika koji je imao 21,41 milijuna kuna knjigovodstvene vrijednosti imovine prije otvorenja stečaja, po zahtjevu vjerovnika zamijenjen je stečajni upravitelj te je imenovan novi upravitelj. Potom novi upravitelj imenuje prethodnog upravitelja kao „savjetnika za financijsko-ekonomske poslove“. Mjesečna nagrada bivšem upravitelju iznosila je 9.612 kuna bruto, a nakon „izmjene“ upravitelja novom upravitelju i njegovom „savjetniku“ isplaćuje se mjesečno ukupno 14.024 kuna bruto.

Kod stečajnog dužnika koji je imao 49,69 milijuna kuna procijenjene vrijednosti imovine nakon otvaranja stečaja, stečajni upravitelj ni dva i pol mjeseca nakon imenovanja nije podnio nikakvo izvješće te je tek po požurnici suda podnio prvo izvješće. Nakon određenog razdoblja stečajni je upravitelj imenovan na visoki položaj u pravosudnom sustavu Republike Hrvatske i posljedično seli u Zagreb te je zamijenjen drugim upraviteljem. No, prvi stečajni upravitelj nije napravio primopredaju predmeta novom upravitelju. Dok je prethodni upravitelj bio na dužnosti osoba koja nije stečajni upravitelj potpisivala se kao upravitelj i sklapala

ugovore u ime dužnika, koristeći žig upravitelja (najvjerojatnije uz znanje i odobrenje prethodnog upravitelja jer on nije osporavao navedene postupke). Također, prethodni stečajni upravitelj nije podnosio izvješća ni o troškovima postupka, ni o rashodima poslovanja.

Kod stečajnog dužnika koji je imao 14,65 milijuna kuna knjigovodstvene vrijednosti imovine prije otvorenja stečaja, a osnovan je 56 godina prije otvaranja stečaja, imenovan je stečajni upravitelj i određena mu je mjesečna nagrada za rad u iznosu od 4.000 kuna neto. Nakon tri godine trajanja postupka i nezadovoljstva vjerovnika, prvi je upravitelj razriješen te je imenovan drugi upravitelj. Drugom upravitelju mjesečna naknada povećana je za 50% na 6.000 kuna neto. Nakon imenovanja, drugi stečajni upravitelj s prethodnim, prvim upraviteljem sklapa ugovor o djelu za obavljanje računovodstvenih poslova za što mu mjesečno isplaćuje 4.000 kuna neto. Uz redovitu mjesečnu nagradu za rad, drugom stečajnom upravitelju po zaključenju postupka isplaćena je i „konačna nagrada za rad“ u iznosu od 5.380 kuna neto. Postupak je nastavljen četiri godine nakon zaključenja radi naknadno pronađene imovine čija je vrijednost procijenjena na 213.960 kuna, a prodana je za 30.000 kuna.

Kod jednog stečajnog dužnika upravitelj navodi kako ne postoji financijska ni knjigovodstvena dokumentacija o poslovanju dužnika. Dvije radnice zatražile su otvaranje stečaja, a unovčenjem imovine dužnika isplaćen je samo upravitelj, dok radnice nisu dobile ništa. Iako je iznio kako dokumentacija ne postoji, stečajni upravitelj isplatio je kao bruto trošak 5.000 kuna na ime „škartiranja dokumentacije“.

Kod stečajnog dužnika koji je imao 31,63 milijuna kuna knjigovodstvene vrijednosti imovine prije otvorenja stečaja, imenovan je stečajni upravitelj i određena mu je mjesečna naknada za rad u iznosu od 5.000 kuna neto, a također su mu odobreni i mjesečni putni troškovi u iznosu 1.445 kuna neto. Prvi red vjerovnika namiren je u iznosu 65%, a ostali vjerovnici nisu dobili ništa. Unatoč tomu, stečajnom upravitelju je pri zaključenju postupka isplaćena „završna nagrada“ u iznosu od 150.000 kuna neto. Stečajni upravitelj je sa studenticom N. N. potpisao ugovor o „sređivanju arhivske građe“, kako bi dokumentaciju preuzeo Državni arhiv. Studentici je isplaćeno 9.900 kuna, a u Državnom arhivu nema niti jednog dokumenta od ovog dužnika.

Kod stečajnog dužnika koji je imao 30,80 milijuna kuna knjigovodstvene vrijednosti imovine i 151 radnika prije otvorenja stečaja, imenovan je stečajni upravitelj i određena mu je mjesečna nagrada za rad u iznosu od 8.000 kuna neto. U vrijeme otvaranja stečaja prosječna mjesečna plaća dužnikovih zaposlenika iznosila je 3.535 kuna bruto. Jedino u ovom stečajnom predmetu pronađeni su izvaci s bankovnih računa, ali ne tijekom cijelog postupka, već samo tijekom dvije godine trajanja stečaja. Iz dokumentacije je vidljivo da je svaka veća uplata na račun dužnika

nakon jednog do dva dana većim dijelom bila uplaćena na privatni račun stečajnog upravitelja. Primjerice: 23.1.2004. na račun upravitelja isplaćeno je 23.779 kuna; 8.3.2004. na račun upravitelja isplaćeno je 8.000 kuna; 17.3.2004. na račun upravitelja isplaćeno je 39.558 kuna; 6.7.2004. na račun upravitelja isplaćeno je 71.339 kuna; 27.12.2004. na račun upravitelja isplaćeno je 9.000 kuna; 17.1.2005 na račun upravitelja isplaćeno je 71.339 kuna; 25.1.2005 na račun upravitelja isplaćeno je 2.300 kuna; 2.3.2005. isplaćena je „uplata za naknadu stečajnom upravitelju“ u iznosu 60.000 kuna; 22.3.2005. isplata na račun upravitelja, na ime „naknade za 2/3 mjesec“ u iznosu 40.000 kuna; 24.2.2005. izvršena je „uplata za naknadu“ stečajnom upravitelju u iznosu 50.000 kuna; 25.2.2005. na račun upravitelja isplaćeno je 50.000 kuna; 16.6.2005. na račun upravitelja isplaćeno je 78.900 kuna; 28.7.2005. sav iznos sa računa dužnika uplaćen je na račun stečajnog upravitelja (novi saldo dužnika je nula) – iznos uplate je 10.176 kuna; 23.9.2005. na račun upravitelja isplaćeno je 35.000 kuna; 27.10.2005. na račun upravitelja isplaćeno je 45.500 kn. Istodobno upravitelj u ime dužnika ne plaća račune vjerovnicima i dopijevaju ovrhe za, primjerice, Hrvatske vode. U promatranom razdoblju za koje postoji evidencija isplaćeno je ukupno 594.891 kuna na račun stečajnog upravitelja. Nevezano za ove isplate, stečajni upravitelj si povremeno isplaćuje okrugle iznose za putne troškove, primjerice 2.000 kuna na dan 19.12.2002. godine. U ovom postupku u potpunosti su namireni različni vjerovnici, prvi red vjerovnika namiren je u iznosu 27%, a ostali vjerovnici nisu dobili ništa.

Sveukupno, u promatranom uzorku mogu se uočiti pojave koje bi se dale koncipirati i kao pravila u stečajnom postupku (uz uvijek prisutne iznimke), a to su:

- a) Stečajni su upravitelji neuredni pri vođenju poslovne dokumentacije. Upravitelji nemaju dužnost podnijeti detaljne troškovnike postupka, niti predati dokumentaciju o uplatama i isplatama s računa dužnika. Samo je u jednom obrađenom slučaju pronađena nepotpuna dokumentacija o toku novca za vrijeme trajanja stečajnog postupka.
- b) Ukoliko se nakon zaključenja stečaja naknadno pronađe neka imovina dužnika, prihodi od njezinog unovčenja najčešće se isplaćuju stečajnom upravitelju kao nagrada, a manjim dijelom i rjeđe vjerovnicima. Paradoksalno, uslijed ovakve prakse vjerovnici mogu biti gotovo indiferentni prema tome hoće li neka imovina dužnika naknadno biti pronađena, jer oni od toga (u promatranom uzorku) dobivaju vrlo malo ili češće ništa²⁹.

²⁹ Doduše, moglo bi se diskutirati o tome je li ekonomski efikasno, isplativo i svrsishodno dijeliti naknadno pronađenu imovinu u iznosu od npr. 10.000 kn na 1.000 vjerovnika. No, u stečajnom postupku iznimno je važno držati se principa satisfakcije vjerovnika, pa i djelomične, te bi se moglo urediti da se, primjerice, u situacijama naknadnog povećanja imovine iz bilo kojeg razloga, takva imovina uplati u fond Agencije za osiguranje radničkih potraživanja u slučaju stečaja poslodavca.

- c) Izigrava se volja vjerovnika. Ukoliko vjerovnici nisu zadovoljni radom stečajnog upravitelja te on uslijed toga bude smijenjen, novi stečajni upravitelj često uzima za bliskog suradnika prethodnog upravitelja. Time se povećavaju troškovi postupka, posljedično se smanjuje razina namirenja tražbina vjerovnika, a prethodni se upravitelj zapravo uopće ne udaljuje iz postupka.
- d) Stečajni upravitelji imaju mogućnost u troškove postupka ugraditi rashode čija namjena nije jasna i koji ne doprinose boljem namirenju vjerovnika. Vjerovnici nemaju efikasan alat nadzora i sankcioniranja ovakvog ponašanja.

Potrebno je istaknuti i pozitivne primjere, kako se ne bi stekao dojam da se u svakom stečajnom postupku događaju otkloni od realizacije ciljeva stečaja. Tako su u postupku nad dužnikom koji je 2.021 dan imao blokiran račun prije otvaranja stečaja, a tvrtka je otišla u stečaj o 50-godišnjici svoga osnutka, u cijelosti isplaćeni svi vjerovnici. Čak su i vjerovnici nižih isplatnih redova u cijelosti isplaćeni, a i dioničari su dobili ukupno 73 kn po dionici. Stečajnom je upravitelju uz redovnu mjesečnu nagradu od 5.000 kn neto, tijekom 70 mjeseci postupka, isplaćena i konačna nagrada u iznosu 35.000 kuna te dodatak konačnoj nagradi u iznosu 15.000 kn neto. Također, nakon unovčenja naknadno pronađene imovine isplaćeno mu je još 46.000 kn. Ukupno, isplaćeno mu je najmanje 446.000 kn neto, ali s obzirom na razinu namirenja vjerovnika ovdje se ne može govoriti o nekorektnom postupku³⁰.

Valja se dotaknuti još jedne pojave na koju ukazuju rezultati ovog istraživanja. Stečajni upravitelji ekonomski su odgovorni vjerovnicima, no formalno (pravno) odgovaraju stečajnim sucima i suci imaju široke ovlasti nad stečajnim upraviteljima. Malo je vjerojatno da su stečajni suci potpuno neupućeni u nekorektna postupanja upravitelja i opravdano je pretpostaviti da su u nekim slučajevima upravitelji oštećivali vjerovnike ili u neposrednom dosluhu sa sucima ili uz njihovo prešutno odobrenje³¹. Za navedeno u ovom istraživanju nisu pronađeni konkretniji dokazi, no takvo što u međunarodnoj komparaciji stečajnih sustava ne bi bila nikakva novost. Naime, položaj stečajnih sudaca vrlo je delikatan jer oni, za razliku od sudaca u ostalim granama prava, redovito i uobičajeno arbitriraju u procesima čija se vrijednost mjeri desecima i stotinama milijuna kuna. Stoga su koruptivni pritisak, moralni hazard i rizici malverzacija daleko veći na trgovačkim sudovima nego drugdje pa je očekivano da će se slučajevi eksploatacije položaja u prosjeku češće događati. Kako je rečeno, to ne bi bio hrvatski specifikum jer se pojave korupci-

³⁰ Moglo bi se postaviti pitanje je li ovaj dužnik s obzirom na razinu namirenja vjerovnika baš morao u stečaj i je li ga se moglo spasiti. Ovdje se na temelju dostupne dokumentacije ne može izreći sud o tome.

³¹ Moguća je i situacija da se ova postupanja upravitelja događaju uz nehотиčni previd sudaca, odnosno uz nenamjerni propust, no to bi diskvalificiralo suce za obavljanje svojih dužnosti.

je u stečaju događaju i drugdje (Biais i Recasens, 2002; Vychodil i Knot, 2004; LoPucki, 2006; Dickerson, 2006, Selvatici, 2014). Jednostavno, “[stečajni] profesionalci imaju priliku naplatiti više u većim predmetima, dužim predmetima, i u predmetima u koje je involvirano više tvrtki” (LoPucki i Doherty, 2008:1011). U prethodnom citatu autori su naglasili riječ „prilika“, u skladu s uvriježenim mišljenjem kako prilika stvara mogućnost malverzacija. Stoga je u ovakvim okolnostima potrebno uspostaviti dodatne razine nadzora u sustavu, kako bi ove „prilike“ bile manje dostupne i atraktivne.

5. Zaključak

Temeljna hipoteza da zbog nedovoljne transparentnosti stečajnog postupka vjerovnici nisu namireni u cijelosti, potvrđena je nalazom da se stečajnim upraviteljima isplaćuju obilne nagrade čak i u situacijama kada se vjerovnicima ne isplaćuje ništa. Potvrđena je i druga hipoteza koja tvrdi da nije moguće rekonstruirati konkretne aktivnosti stečajnih upravitelja te da oni u stečajnim postupcima imaju mogućnost poduzimati aktivnosti koje idu na štetu kolektivnog namirenja vjerovnika jer upravitelji najčešće ne podnose detaljna izvješća o prihodima i rashodima dužnika u stečajnom postupku, te je većina detaljne poslovne dokumentacije po okončanju stečajnog postupka nedostupna.

U promatranom uzorku u velikom broju slučajeva uočene su pojave koje su u direktnom konfliktu s ciljevima stečajnog postupka. One destabiliziraju gospodarstvo u cjelini smanjujući razinu međusobnog povjerenja tržišnih sudionika i povećavajući neizvjesnost poslovanja. Stoga je potrebno promovirati transparentnost stečajnih postupaka i uvesti nezavisno državno tijelo za licenciranje i superviziju stečajnih upravitelja, koje bi (među ostalim) vodilo računa o stručnosti i permanentnoj edukaciji upravitelja, propisalo etički kodeks stečajnih upravitelja³², uredilo pohranjivanje dokumentacije iz stečajnih postupaka te propisalo podnošenje standardiziranih statističkih izvješća u svrhu praćenja rada stečajnih upravitelja i nadzora stečajnog sustava. Uz to, potrebno je reinstalirati model restrukturiranja u stečaju kao dodatni model rehabilitacije dužnika, u skladu s preporukama Europske komisije (2014), odnosno radi ispunjenja alternativnih ciljeva stečaja (pružanje izvjesnosti na tržištu i osiguravanje temeljnih preduvjeta za ekonomski prosperitet).

Ograničenje ovoga rada su nešto stariji obrađeni predmeti (posljednji stečaj u uzorku zaključen je u lipnju 2009.) te izmjena zakonske regulative i moguće unaprjeđenje stečajne prakse u međuvremenu. Izgledno je pretpostaviti da se

³² Primjer: Etički kodeks Udruženja stečajnih upravitelja Velike Britanije (UK IPA, 2014).

u novijim stečajnim predmetima razina devijantnog ponašanja smanjila i uslijed državnih antikorupcijskih programa koji su intenzivirani tijekom priprema za pristupanje Republike Hrvatske Europskoj Uniji. Sama činjenica da je nakon duljeg razdoblja eksternim osobama dopušteno istraživati stečajnu dokumentaciju ukazuje na veću razinu transparentnosti u sustavu. Usredotočenost na istočnu Hrvatsku nešto je manji nedostatak jer se opravdano može pretpostaviti kako rezultati istraživanja na uzorku predmeta iz drugih hrvatskih regija ne bi bili značajno drugačiji.

Ovaj rad nastoji doprinijeti kvalitetnijoj organizaciji ekonomskog sustava ukazivanjem na uobičajene praktične nedostatke provođenja stečajnih postupaka, s ciljem korekcije istih, kako bi u konačnici svi sudionici na tržištu uživali dobrobiti uređenijeg društva. Specifičan doprinos ovoga rada postojećem korpusu znanosti očituje se u sustavnom prikupljanju kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja, samostalnoj organizaciji i provedbi istraživanja, inkorporaciji praktičnih saznanja u postojeće znanstvene okvire te komparaciji i vezivanju znanstveno-teorijskih spoznaja s empirijsko-praktičnim stanjem u stečajnom sustavu Republike Hrvatske.

U budućim istraživanjima valjalo bi proširiti uzorak stečajnih predmeta te obuhvatiti novije stečajeve, kao i stečajeve iz drugih hrvatskih regija. Također, valjalo bi utvrditi posljedice uvođenja instituta predstečajnih nagodbi na provedbu stečajnih postupaka te u komparativnoj analizi identificirati prednosti i mane uvođenja navedenoga instituta na opću razinu namirenja vjerovnika.

6. Literatura

- Biais, B., Recasens, G. (2002). *Corrupt Judges, Credit Rationing and the Political Economy of Bankruptcy Laws*. Bank of England Conference: „The Economics of Insolvency Law: Effects on Debtors, Creditors and Enterprise“. Dostupno na <http://www.bankofengland.co.uk/publications/Documents/events/conf0209/biais.pdf> (pristupljeno 14.3.2014.)
- Biličić, M. (2005). Metoda slučaja u znanosti i nastavi. *Pomorstvo*, 19, 217-228
- Bower, J., Gilson, S. (2003). The social cost of fraud and bankruptcy. *Harvard Business Review*, 81(12), 20-23.
- Buttwill, K., Wihlborg, C. (2005). The Efficiency of the Bankruptcy Process. An International Comparison. *Ratio Working Papers 65*. Dostupno na <http://econpapers.repec.org/paper/hhsratioi/0065.htm> (pristupljeno 14.3.2014.)
- Confortini, V. (2011). *Abuso del diritto e procedure concorsuali*. Magistarski rad. Università Luiss Guido Carli Di Roma. Dostupno na <http://goo.gl/xptf1I> (pristupljeno 3.6.2014.)

- Costantini, J. (2009). Effects of Bankruptcy Procedures on Firm Restructuring: Evidence from Italy. *Neobjavljen rad*. Dostupno na http://www.insead.edu/facultyresearch/faculty/personal/jcostantini/research/documents/James_Costantini_Bankruptcy_Italy.pdf (pristupljeno 3.6.2014.)
- Cousins, J., Mitchell, A., Sikka, P., Cooper, C., Arnold, P. (2000). *Insolvent Abuse: Regulating The Insolvency Industry*. Association for Accountancy & Business Affairs. Essex, UK. Dostupno na <http://visar.csustan.edu/aaba/insolvntabuse.pdf> (pristupljeno 1.6.2014.)
- De Geus, A. (1999). *The Living Company*. London: Nicholas Brealey Publishing.
- Dickerson, M. (2006). Words That Wound: Defining, Discussing, and Defeating Bankruptcy Corruption. *Buffalo Law Review*, 54 (365)
- Europska komisija (2014). *Nesolventnost: Komisija predlaže novi pristup s ciljem spašavanja poduzeća i pružanja drugih prilika poštenim poduzetnicima*. IP/14/254. Dostupno na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-254_hr.htm (pristupljeno 15.3.2014.)
- Galić, A. (2008). Zaštita arhivskog gradiva subjekata nad kojima je proveden stečajni postupak. *Stručni članci Trgovačkog suda u Zagrebu*. Dostupno na <http://www.tszg.hr/cro/TSZG/Djelokrug-Suda/Stecaj/Strucni-clanci/Zastita-arhivskog-gradiva-subjekata-nad-kojima-je-proveden-stecajni-postupak> (pristupljeno 5.3.2014.)
- Gaumer, C. P. (2000). Policing the Bankruptcy System: An Informal Statistical Analysis of US Bankruptcy Fraud Prosecutions. *AM. BANKR. INST. J.*, 74, 8-8.
- Horvat, R. (2008). Izvještaj sa 42. savjetovanja Hrvatskog arhivističkog društva u Bjelovaru, 2.-4. listopada 2007. *Arhivski vjesnik*, 51(1), 405-466
- Hrastinski Jurčec, Lj. (2007). Pravni položaj stečajnoga upravitelja u stečajnim postupcima. U *Ovrha i stečaj – aktualnosti zakonodavstva i sudske prakse*. Zagreb: Inženjerski biro.
- Korobkin, D. (1991). Rehabilitating Values: A Jurisprudence of Bankruptcy. *Columbia Law Review*, 91(4), 717-789
- Levi, M. (1993). White-collar crime: the British scene. *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*, 525 (1), 71-82
- LoPucki, L. (2006). *Courting Failure - How Competition for Big Cases Is Corrupting the Bankruptcy Courts*, University of Michigan Press.
- LoPucki, L. (2008). Court System Transparency. *Iowa Law Review*, 94. Dostupno na <http://ssrn.com/abstract=1013380> (pristupljeno 4.3.2014.)
- LoPucki, L., Doherty, J. (2008). Professional Overcharging in Large Bankruptcy Reorganization Cases. *Journal of Empirical Legal Studies*, 5(4), 983-1017

- Marković, N. (2008). Polaganje računa vjerovnicima - završni račun stečajnog upravitelja. *Stručni članci Trgovačkog suda u Zagrebu*. Dostupno na <http://www.tszg.hr/cro/TSZG/Djelokrug-Suda/Stecaj/Strucni-clanci/Polaganje-racuna-vjerovnicima-Završni-racun-stecajnog-upravitelja> (pristupljeno 5.3.2014.)
- Menkes, R. (2007). *An economic analysis of trust, social capital, and the legislation of trust*. European Master in Law & Economics Thesis, Ghent, Belgija
- Omar, P. (2006). Reforms to the Framework of Insolvency Law and Practice in France: 1996-2006. U Broc, G. i Parry, R. (ur.) *Corporate Rescue: An Overview of Recent Developments* (str. 111-150), 2nd ed. Kluwer Deventer. Dostupno na <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/viewdownload/668/6044.html> (pristupljeno 1.6.2014.)
- Pontell, H. N. (2005). White-collar crime or just risky business? The role of fraud in major financial debacles. *Crime, law and social change*, 42 (4-5), 309-324
- Rajak, H. (2008). The Culture of Bankruptcy. U P. Omar (ur.), *International Insolvency Law*, (str. 3-25), Ashgate Publishing Ltd.
- Roose, K. (2014). The Failure Fetish in Silicon Valley. *New York Magazine*. <http://nymag.com/daily/intelligencer/2014/03/silicon-valley-failure-fetish.html> (pristupljeno 26.3.2014.)
- Sajter, D. (2008). *Ekonomski aspekti stečaja i restrukturiranja u stečaju*. Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet u Osijeku.
- Selvatici, F. (2004). Fallimenti pilotati, effetto prescrizione i beni confiscati tornano ai condannati, *La Repubblica*. Dostupno na <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2014/02/02/fallimenti-pilotati-effetto-prescrizione-beni-confiscati-tornano.html> (pristupljeno 29.5.2014.)
- Schumpeter, J. (1942). *Capitalism, Socialism and Democracy*. 6 izdanje, Routledge, 2006.
- Stečajni zakon, Narodne novine br. 44/1996, 161/1998, 29/1999, 129/2000, 123/2003, 197/2003, 187/2004, 82/2006, 116/2010, 25/2012, 133/2012, 45/2013.
- Šimundić, M. (2006). Stečajni postupak u praksi. *Sudačka mreža*. Dostupno na http://www.sudacka-mreza.hr/doc/sr/radovi/Mladen_Simundic_-_Stecajni_postupak_u_praksi.pdf (pristupljeno 4.3.2014.)
- UK IPA - United Kingdom Insolvency Practitioners Association, (2014). Ethics Code for Members. Dostupno na <http://www.insolvency-practitioners.org.uk/download/documents/1064> (pristupljeno 3.3.2014.)
- UNCITRAL - United Nations Commission on International Trade Law, (2005). *Legislative Guide on Insolvency Law*. New York: UN.
- Veldkamp, B. P., De Vries, T. (2008). Identification of Bankruptcy Fraud in Dutch Organizations. In *IADIS European Conf. Data Mining*, 63-66

- Vriesendorp, R. D. (2008). The righteous bankruptcy trustee: the influence of creditors on the appointment of a bankruptcy trustee from a Netherlands perspective. *PER: Potchefstroomse Elektroniese Regsblad*, 11 (1), 139-211
- Vrhovni sud Italije (Suprema Corte Di Cassazione), presuda od 26.1.2010, br. 3327. Dostupno na <http://www.altalex.com/index.php?idnot=49014> (pristupljeno 2.6.2014.)
- Vlada RH (2012). Prijedlog Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, 37. sjednica Vlade Republike Hrvatske, 5.7.2012. Dostupno na <http://www.vlada.hr/hr/content/download/218091/3204136/file/37.%20-%202.pdf> (pristupljeno 4.3.2014.)
- Vuković, A. (2010). Nagrada za rad i naknada troškova za stečajnog upravitelja. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 47(1), 191-204
- Vuković, A., Bodul, D. (2012). Stečajno zakonodavstvo u tranziciji: komparativni osvrt, hrvatski izazovi i potencijalna rješenja. *Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu*, 49(3), 633-661
- Vychodil O., Knot O. (2004). What Drives the Optimal Bankruptcy Law Design?. *Working Papers IES 62*. Charles University Prague, Faculty of Social Sciences, Institute of Economic Studies. Dostupno na <http://ideas.repec.org/p/fau/wpaper/wp062.html> (pristupljeno 8.3.2014.)
- White, M. (2005). Economic Analysis of Corporate and Personal Bankruptcy Law. *National Bureau Of Economic Research, Working Paper 11536*. Dostupno na <http://www.nber.org/papers/w11536> (pristupljeno 12.3.2014)
- Zakon o prisilnoj nagodbi, stečaju i likvidaciji, Službeni list SFRJ 84-1311/1989, Narodne novine br. 53/1991, 71/1991, 84/1992, 9/1994, 37/1994, 44/1996

BANKRUPTCY: FRAMEWORK FOR FRAUD,
OR FOR CREDITOR SETTLEMENTS AND TRUST REHABILITATION?

Summary

The aim of this paper is to draw attention to practical problems in bankruptcy procedures in Croatia by displaying results of the field research of closed bankruptcy cases, to eliminate deep-rooted shortcomings of the bankruptcy system, and to improve fulfilment of bankruptcy purposes. The research was performed on a sample of 30 bankruptcy cases of larger public liability companies in Eastern Croatia, and was carried out at the Commercial Court in Osijek, State Archive in Osijek, State Archive in Vukovar (subsidiary in Vinkovci), and at the Financial Agency. The results exhibit average quantitative indicators of duration of bankruptcy procedures, proportions of creditor settlements, and

remuneration of insolvency practitioners. The results show that events which are not in line with the purposes of bankruptcy happen frequently. Insolvency practitioners often do not keep business books in order and have the ability to embed unclear expenditures as costs of the bankruptcy procedure. It is not unusual to observe elusion and manipulation of creditors' intentions. It is therefore necessary to improve transparency of bankruptcy procedures for the benefit of better settlements of creditors, and for increasing debtor restructuring opportunities.

Keywords: bankruptcy, insolvency practitioner, creditors, trust, fraud